Nr 1682

av fröken Eliasson m. fl
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 84 angående gymnasieskolans kompetensvärde m. m.

Den högre utbildningen skall stå öppen för alla människor med tillräckliga förkunskaper. Det är en målsättning som måste ges reellt innehåll genom att hinder av ekonomisk, social och geografisk natur som begränsar den enskildes möjligheter att utnyttja dessa utbildningsmöjligheter undanröjs. Utbildningssystemet måste i princip vara så uppbyggt att ingen av hänsynstagande till strikt formella meriter utestängs från en utbildning som de faktiska meriterna borde berättiga till. Den grundläggande utbildningen får inte utformas så, att vissa grupper utestängs från högre utbildning. För ungdomsskolan innebär detta att krav måste ställas på att inga delar av denna skall utgöra utbildningsmässiga återvändsgränder. Dessa målsättningar är grundläggande för centerns syn på utbildningsväsendets uppbyggnad, och vi hälsar därför med tillfredsställelse att den nu framlagda propositionen om gymnasieskolans kompetensvärde bygger på liknande tankegångar. Centerpartiet har vid en rad tillfällen framhållit att praktiska och teoretiska kunskaper och färdigheter skall värderas lika. I konsekvens med detta har från vårt håll drivits uppfattningen att gymnasieskolans linjer skall vara likvärdiga och att de fördelar som ett växelspel mellan utbildning och arbetsliv utgör bör tillvaratas genom ett utbildningssystem som i större utsträckning än som är fallet för närvarande bygger på principen om återkommande utbildning.

De frågor som nu tas upp till principbeslut har nära anknytning till U 68:s arbete, varför några preciserade ställningstaganden inte kan göras nu. Många områden är och skall bli föremål för ytterligare utredning. Det är angeläget att man i detta utredningsarbete tar hänsyn till de faktiska krav som olika vägar inom den högre utbildningen ställer samtidigt som nya möjligheter bör öppnas till högre studier för alla som har förutsättningar att klara av dem.

Utgångspunkten för detta arbete skall som departementschefen framhåller vara att universitets- och högskolestudierna skall utgå från oförändrad nivå. Med denna utgångspunkt för arbetet på att vidga tillträdet till högre studier förefaller farhågor för eventuella kvalitetssänkningar i vad gäller den högre utbildningen inte vara befogade. Förutsättningarna för en lägst bibehållen kvalitetsstandard kommer emellertid att vara avhängiga av att i tillräcklig utsträckning undervisningen kan anpassas till heterogena studerandegrupper och resurser ställas till förfogande för det studiesociala stödet.

De principer som nu redovisas skall ligga till grund för fortsatt

utredningsarbete om kompetenskraven för tillträde till högre utbildning bygger på kompetensutredningens förslag och innebär att avslutade studier på alla linjer av gymnasieskolan skall ge allmän behörighet till högre studier under förutsättning av tillräckliga kunskaper i engelska och svenska. För att följa olika eftergymnasiala utbildningsvägar kommer därutöver krav att ställas på särskild behörighet, vilket innebär att kompletteringsstudier i varierande utsträckning kan komma att bli nödvändiga innan de faktiska behörighetsvillkoren uppfyllts. I praktiken kommer med den avvägning som föreslås mellan allmänna och särskilda behörighetskrav utformningen av de särskilda behörighetsvillkoren att bli av avgörande betydelse för i vilken utsträckning kompetensreformen kommer att vidga tillträdet till den högre utbildningen och skapa likställighet och valfrihet mellan gymnasieskolans studievägar. Mot det allmänna önskemålet om generösa behörighetsvillkor får vägas berättigade krav på att kompetensreglerna skall vara så avpassade att de som uppfyller fordringarna också skall ha reella förutsättningar för att kunna följa och tillgodogöra sig undervisningen. Frågorna om den särskilda behörigheten skall ytterligare utredas, och det är inte nu fruktbart att söka gå in på en närmare detaljdiskussion på denna punkt.

Det är angeläget att de studerande går in i gymnasieskolan med realistiska förväntningar om de möjligheter gymnasieskolans studievägar erbjuder. De studerande får inte invaggas i falska förväntningar och förbise de särskilda förkunskapskrav som ställs för tillträde till avsedda högre studier. Upplever de studerande osäkerhet om hur förkunskapskrav skall uttolkas och hur omfattande krav som ställs, föreligger det risk för att studerande tar det säkra för det osäkra och söker sig till de studievägar på gymnasieskolan som uppfattas erbjuda största valfrihet inför tillträdet till högre utbildning. Detta kan leda till fortsatt prioritering av de teoretiska linjerna, ett slags överteoretisering, vilket skulle innebära att den likställighet som eftersträvats mellan gymnasiets olika grenar inte uppnås. En kompetensreform av det slag som eftersträvas gör det därför angeläget att en kraftigt utbyggd studie- och yrkesorientering och -rådgivning i grundskolan och gymnasieskolan kommer till stånd.

Den avvägning som måste göras mellan vad som skall ingå i den allmänna och i den särskilda behörigheten är inte problemfri. Övervägande skäl talar för den ståndpunkt departementschefen intagit i fråga om att kunskaper i svenska och engelska motsvarande minst två årskurser på social linje i gymnasieskolan förs till det allmänna behörighetsvillkoret. Det har blivit alltmer nödvändigt att besitta goda kunskaper i dessa ämnen för att utan alltför stora svårigheter klara högre studier. Det kan inte vara önskvärt att en del studerande hamnar i underläge i förhållande till sina medstuderande genom att kraven på kunskaper i detta avseende sätts orealistiskt lågt. Vilka linjer på gymnasieskolan som därmed inte fyller det allmänna behörighetskravet måste klart anges i studierådgivningen. Det är nödvändigt att samhället är berett att öppna möjligheter för kompletteringsstudier för elever från dessa linjer i

erforderlig utsträckning. Den kommunala vuxenutbildningen torde här ha en väsentlig uppgift att fylla.

För de fall då det antal platser vid högre utbildningsvägar som står till buds inte motsvarar antalet sökande förefaller det nödvändigt att tillgripa någon form av kvoteringssystem. Mot de nackdelar som är förenade med kvoteringssystem får vägas angelägenheten av att olika studerandegrupper kan garanteras rimliga möjligheter att begagna sig av den vidgade tillträdesrätt till den högre utbildning som kompetensreformen syftar till.

Beträffande vuxenstuderande utan skolmässiga meriter har kompetensutredningen föreslagit att dessa obligatoriskt skall genomgå en särskild orienteringskurs som bl. a. skall ge studieteknisk träning. Departementschefen tillmäter den föreslagna kursen värde och förordar en försöksverksamhet på området utan att ta ställning till kursen som behörighetsgrund. En sådan orienteringskurs förefaller kunna bli betydelsefull för att jämna vägen för tillträde till högre studier för grupper som under en längre tid inte sysslat med studier. Det finns all anledning att se frågan om en introduktionskurs med bl. a. studieteknik även i ett vidare sammanhang. För det första har det från många håll under en rad år förts fram förslag om en propedeutisk termin eller ett collegeår som grund för universitetsstudier. Bland annat har man då pekat på behovet av att till inledningen av universitetsstudierna lägga samman en rad moment av introducerande art för att underlätta övergången till en mer krävande studieteknik och ett mer vetenskapligt betraktelsesätt och ge en grundläggande orientering om den sektor den studerande avser att ägna sina studier åt. Fördelen med en sådan introduktionskurs skulle ligga i att onödigt dubbelarbete och för den enskilde studerande många gånger oundvikligt upprepande skulle kunna undvikas. Dessutom skulle kursen kunna ha ett påtagligt värde från studieorienteringssynpunkt, framför allt för studerande som är osäkra i sitt studieval. I de mer avancerade former förslagen om en sådan kurs tagit har innebörden varit en övergång till ett system med en tudelning av den akademiska grundutbildningen, vilket snarare torde vara en fråga för U 68 än för det fortsatta arbetet med kompetenskraven.

Förutom den metodiska och studierådgivande betydelse en introduktionskurs i någon form för alla studerande skulle kunna få, finns ytterligare ett skäl att hämta i förslaget om studielämplighetsprov. Ett sådant skulle med fördel kunna läggas i anslutning till en introduktionskurs. Enligt vår mening bör frågan om en introduktionskurs prövas vidare, varvid frågan om en allmän introduktionskurs enligt de riktlinjer som ovan angivits hör övervägas.

I propositionen föreslås att arbetslivserfarenhet skall ges ökad vikt i kompetensbedömningen. De erfarenheter som hittills vunnits av verksamhet med den inriktningen har varit positiva. Den grupp studerande som uppnått 25 års ålder och haft minst fem års yrkesverksamhet bakom sig och deltagit i den pågående försöksverksamheten med vidgat tillträde har visat sig ha studieresultat jämförbara med de traditionella studerandegruppernas. Denna grupps närvaro vid universiteten har dessutom i många

fall inneburit en stimulans i undervisningen genom de erfarenheter man kunnat bidra med från arbetslivet. Det är väsentligt att de erfarenheter, de kunskaper och den studiemotivation som arbetslivserfarenhet kan innebära i större utsträckning värderas och tillvaratas i utbildningen. I detta sammanhang bör understrykas en annan effekt som följer av en uppvärdering av arbetslivserfarenhet, nämligen att man därigenom närmar sig ett system med återkommande utbildning. Vi förutsätter att man kommer att gå vidare på den nu inslagna vägen när det gäller att värdera arbetslivserfarenhet.

Slutligen bör framhållas att ett förverkligande av de principer som kompetensutredningen bygger sitt förslag på kan bli ett betydelsefullt steg mot en ökad spridning av utbildningsmöjligheterna och därmed bidra till att minska den ojämlikhet som råder framför allt i fråga om den sociala rekryteringen till högre utbildning. Bland de åtgärder i detta syfte som utöver de nu framlagda förslagen är betydelsefulla kan framhållas en utbyggnad av det studiesociala stödet och en decentralisering av utbildningsmöjligheterna.

Med hänvisning till ovanstående hemställes

I. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande
   a) riktlinjer för utbildningspolitiken;
   b) utgångsnivån och kvalitetsstandarden i den högre utbildningen;
   c) en utbyggd studie- och yrkesorientering i grundskolan och gymnasieskolan;
   d) en allmän orienteringskurs som introduktion till högre studier;
   e) värdering av arbetslivserfarenhet, och

II. att utskottet vid behandlingen av proposition 84 i övrigt beaktar vad i motionen anförts.

Stockholm den 27 april 1972

ANNA ELIASSON (c)

KARIN SÖDER (c)

OLOF JOHANSSON (c)
i Stockholm

OLLE ERIKSSON (c)
i Ulfsbyn

GÖSTA ANDERSSON (c)
i Nybro

Göteborgs Offsettryckeri AB 72 1360 S Stockholm 1972